

14. Gaziantep Esnaf Kültüründe Atasözleri¹

Ayşenur ÖZDAL²

APA: Özdal, A. (2023). Gaziantep Esnaf Kültüründe Atasözleri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (37), 274-284. DOI: 10.29000/rumelide.1405718.

Öz

Atasözleri geçmiş nesillerin tecrübelerinden doğan, bilgeliklerini ifade ettikleri kısa ve özlü sözlerdir. Kültürel mirasın bir parçası olan atasözleri toplum düşünce tarzını, yaşam felsefesini ve ortak değerlerini yansıtan, millî karaktere sahip kalıp ifadelerdir. Sosyal hayatta yaygın bir kullanım alanı olan atasözleri toplumsal değerleri, ahlaki nasihatleri, tecrübelerden çıkarılan dersleri ve insan doğası hakkındaki genel geçer bilgileri içermektedir. Günlük yaşamda söylenmek istenenlerin etkili ve kısa biçimde ifadesini sağlayan bu sözler, toplumun ortak dil unsuru olarak iletişimi kolaylaştıran, verilmek istenen mesajın etkili biçimde iletilmesini sağlayan, sosyal değer yargılarını güçlendiren ve geçmişle bugün arasında bağ kuran bir fonksiyona sahiptir. Bu araştırmanın öncelikli amacı, Gaziantep esnaf kültüründe kullanılan atasözlerinin ifade ve anlamlarını belirlemek ve bu atasözlerini bir tasnife tabi tutmaktır. Ayrıca bu çalışma ile meslek folkloru kapsamında Gaziantep esnaf kültürünün korunması ve aktarılması da amaçlanmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda, esnaf kültürünü aktaran atasözleri sözlü ve yazılı kaynaklardan tespit edilmiş, atasözlerinin kullanım bağlamları da göz önünde bulundurularak içerikleri açıklanmıştır. Ayrıca esnafın ticarî yaşamındaki kullanımına göre atasözleri sınıflandırılmıştır. Yapılan inceleme sonucunda, atasözlerinin dilin bir parçası olmanın ötesinde, esnafın kültürel yaşamındaki kabullerini ve benimsediği değerlerini yansıttığı anlaşılmıştır. Esnafın gündelik yaşamındaki olaylar ve durumlar karşısında sık kullandığı bu kalıp sözlerin, toplumsal iletişimi kolaylaştırdığı ve kabullerin içselleştirilmesine yardımcı olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: meslek folkloru, kültürel miras, sosyal norm

¹ **Beyan (Tez):** Bu makale "Günümüz Gaziantep Esnafının Meslek Folkloru" isimli doktora tezi çalışması kapsamında üretilmiştir.

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Etik İzni: Derlemeler 2020 senesinden önce yapıldığı için dergiye etik izin belgesi sunulmamıştır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – iThenticate, Oran: %1

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 20.09.2023-**Kabul Tarihi:** 20.12.2023-**Yayın Tarihi:** 21.12.2023; **DOI:** 10.29000/rumelide.1405718

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² Dr. Öğr. Üyesi, Gaziantep Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü / Dr., Gaziantep University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Turkish Language and Literature (Gaziantep, Türkiye), aysenurozdal@hotmail.com, **ORCID ID:** 0000-0002-8941-4503, **ROR ID:** https://ror.org/020vvc407, **ISNI:** 0000 0001 0704 9315, **Crossreff Funder ID:** 501100008836

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

Proverbs in Gaziantep's Merchant Culture³

Abstract

Proverbs are concise and succinct sayings that express the wisdom derived from the experiences of past generations. As a part of cultural heritage, proverbs are traditional expressions that reflect the thinking style, life philosophy, and shared values of a society, possessing a national character. Proverbs, widely used in social life, encompass societal values, moral advice, lessons learned from experience, and commonly accepted knowledge about human nature. These statements enable the effective and concise expression of thoughts in everyday life, serving as a common language element that facilitates communication, ensures the effective transmission of intended messages, strengthens social value judgments, and establishes a connection between the past and the present. The primary objective of this research is to determine the meanings and expressions of proverbs used in the merchant culture of Gaziantep and to classify these proverbs. Additionally, this study aims to establish a foundation for preserving and perpetuating the merchant culture of Gaziantep within the context of occupational folklore. In line with this objective, proverbs that convey the merchant culture were identified through oral and written sources, and their contents were explained, taking into account the contexts of their usage. Furthermore, proverbs were classified based on their relevance to the commercial dimension of merchants' lives. The examination revealed that proverbs not only constitute a part of the language but also reflect the cultural beliefs and values embraced by merchants. It was observed that these common expressions, frequently used by merchants in their daily lives, facilitate social communication and contribute to the internalization of accepted norms..

Keywords: occupational folklore, cultural heritage, social norm

Giriş

Halk terimi, en az bir ortak faktörü paylaşan insan grubunu karşılamaktadır. Burada ortak faktörün ne olduğu önemli değildir, önemli olan grubun ortak geleneklere sahip olmasıdır (Dundes, 2006: 16). Dundes'in "halk" ve "folklor" kavramlarına dair tanımlamalarından sonra aile, iş grubu, okul takımı, dernek gibi herhangi bir grubun kendine has folkloru olduğu sonucuna varılmış ve belli bir grubun folkloruna yönelen çalışmalar artmıştır. Folklor üzerine yapılan araştırmalar, geçtiğimiz yüzyıl içerisinde bir metnin binlerce varyantı taranarak "ur-form"a ulaşma çabalarından küçük bir grubun folklorunu incelemeye evrilmiştir (Erdem, 2012: 41-42). Göçmen folkloru, bir bölge halkının folkloru, meslek folkloru, kadın folkloru gibi konular belirli bir topluluğun folklorunu inceleyen çalışmalar kapsamındadır.

Gaziantep şehrinin ekonomik portresi, coğrafi konumu ve tarihi kökenleri ile şekillenen sosyal dokusu özgün kültürel unsurları içermektedir. Bu unsurlardan biri olan esnaf kùltürü, Gaziantep şehrinin zengin tarihi, coğrafi ve sosyolojik dinamiklerinin bir parçasını oluşturmaktadır. Yukarıdaki izahlardan

³ **Statement(Thesis):** This article was produced within the scope of the doctoral thesis titled "Günümüz Gaziantep Esnafının Meslek Folkloru".

It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.

Conflict of interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence. **Ethics Approval:** Since the reviews were conducted before 2020, ethical approval could not be submitted to the journal.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received - Turnitin, Rate: 1 **Ethics Complaint:** editor@rumelide.com

Article type: Research article, Article Registration Date: 20.09.2023-Acceptance Date: 20.12.2023-Publication Date: 21.12.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1405718 **Peer Review:** Two External Referees / Double Blind

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

sonra Gaziantep'in kültürel varlığının bir yönünü açıklamak ve bir meslek grubuna özgü oluşmuş sözlü kültürü kayıt altına almak amacıyla bu çalışmada, Gaziantep esnaf kültüründe yer alan atasözleri tespit edilerek değerlendirilmiştir. Çalışmada, literatür tarama, gözlem ve kişisel görüşmeler yoluyla elde edilen veriler kullanılmıştır. Bu verilerle Gaziantep esnaf topluluğunun sosyal yapısı, değerleri ve deneyimleri hakkında bilgi sunmak ve atasözlerinin esnaf kültüründeki işleyişini ve toplumun genel değerlerine olan etkisini belirlemek hedeflenmiştir.

Araştırma süresince hem gündelik hayatta hem de esnafın mesleki yaşantısı içerisinde kullandığı çok sayıda atasözü tespit edilmiştir. Bu atasözleri içinden mesleki jargona özgü sözcükleri ve anlamları barındıranlar belirlenerek incelenmiştir. Tespit edilen atasözlerinin doğru bir şekilde kaydedilmesi için Ömer Asım Aksoy tarafından hazırlanmış dört kitaplık üç cilt halindeki "Gaziantep Ağzı" adlı kaynaktan yararlanılarak yerel ağza ait sözcüklerin yazımıyla ilgili gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Daha sonra atasözlerinin kullanım bağlamları da göz önünde bulundurularak anlamları açıklanmış ve atasözleri konularına göre tasnif edilmiştir. Çalışmanın Gaziantep esnaf kültürünün bir yönünü aydınlatacağı, esnaf topluluğu arasındaki kültürel mirasın muhafaza edilmesine ve bu mirasın gelecek nesillere aktarılması için katkı sunacağı düşünülmektedir.

1. Atasözleri

Atasözü TDK tarafından "Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikte söz, deme, mesel, sav, darbimesel" şeklinde tanımlanmıştır (URL-1). Atasözleri ulusal varlıklar olarak ruha işleyen bir etki taşırlar. Geniş kitlelerin yüzyıllarca elde ettikleri denemelerden ve bunlara dayanan düşüncelerden doğmuşlardır. Şekil açısından kalıplaşmış, kısa ve öz yargılardır (Aksoy, 1962: 132-133). Atasözleri, belirli bir dil, kültür, deneyim ve muhakeme düzeyinde ortaya çıkar. Bu sözler, bazen bir nazımın parçalanmış veya unutulmuş bir formundan türeyebilirken bazen de bağımsız olarak dilde oluşmuş ve şeklini almış olabilir. İslamiyet öncesi dönemlerden itibaren şamanlar, âşıklar ve bilge şahsiyetlerin söylemiş oldukları ve toplumdaki bireyler arasında üretilen sözler atasözlerinin kaynağını teşkil eder. Ayrıca efsaneler, masallar, hikâyeler, fıkralar gibi edebiyat mahsullerinden alınan parçalar ve kutsal kitaplar ve peygamber öğütleri de atasözlerinin kaynağı olabilmektedir (Elçin, 2005: 626-628).

Bireylerin uyması gereken bir genel kural veya bir düstur özelliği taşıyan atasözlerinin ilk olarak ortaya çıktığı zaman ve mekân açısından bir kesinlikten bahsetmek mümkün değildir. İnsanların küçük topluluklar hâlinde yaşadıkları toplayıcı dönemden veya dilin ortak bir iletişim aracı durumuna gelmesinden bu yana; yani insanlık tarihinin en eski dönemlerinden beri atasözlerinin varlığından söz edilebilir (Çobanoğlu, 2004: 1-2). Atasözleri üç ayrı hükmü içermektedir. Bunlardan birincisi ağızdan ağıza ahlâk amacı güderek ders ve öğüt vermek, ikincisi derin düşüncelerin sonucunda ortaya çıkmış hikmetleri bir kural olarak anlatmak, üçüncüsü ise bazı gelenekleri düstur edindirmektir (Aksoy, 1945: 214-215). Herhangi bir olay veya bölge ile ilgili tarihî bilgilere sadece tarihçiler tarafından tutulmuş kayıtlarla ulaşmak bu kayıtların yanlış veya eksik olma ihtimalinden dolayı mümkün olmayabilir. Tarihî kayıtların yanı sıra edebiyat ürünleri ve sözlü kültür mahsulleri de olay veya bölgeyle ilgili kapsamlı bilgiye ulaşmayı sağlayabilecektir (Fidan, 2011: 146). Toplumdaki sosyal yapıyı anlayabilmenin yollarından biri de sözlü kültür ürünlerinden atasözlerini çözümlemektir. Kültürel bellek diğer halk edebiyatı türlerinin içinde taşındığı gibi atasözleri aracılığıyla da taşınmaktadır.

2. Gaziantep Esnaf Kültüründe Atasözleri

Gaziantep, tarihi çok eskilere dayanan bir şehir olarak sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi açıdan tarihte pek çok uygarlığa ev sahipliği yapmış ve mücadelelere şahitlik etmiştir (Biçici, 2014: 1). Seyahatnâme'de "Şehri bir düz yerde ve bazı zemini yüksek bayırlar üzere kurulmakla suyu ve havası hoş büyük

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

şehirdir" denilen Gaziantep'in ticari yaşamı üzerine 3.900 dükkânı olan çarşısı, 2 bedestenî, Uzun Çarşısı ve Saraçhanesi olduğu bilgisi kaydedilmiştir (Evliya Çelebi, 2010: 380-381). Tarihte önemli güzergâhların kavşağı durumunda olduğu bilinen şehrin önemli ticaret yolları üzerinde bulunuyor olması ekonomisine yön vermiş ve kültürel zenginliğı sağlamıştır. Gaziantep bu sayede ticarî faaliyetlerin hep aktif olduğu bir kenttir. Günümüzde Gaziantep, Türkiye'nin büyük sanayilerinden birine sahiptir ve bölgedeki gelişmiş şehirlerden olmasından dolayı hem uluslararası ticarete hem de yerel ticarete aktiftir. Şehrin ticaret yaşamındaki tecrübeler atasözlerine yansımış ve zengin bir varlık oluşturmuştur. Çalışma kapsamında elde edilen atasözlerinin şu konuları içerdiği görülmüştür:

- Alışveriş
- Borçlar
- Çalışkanlık
- Esnaf ahlakı
- Eğitim ve mesleki yeterlilik
- Kazanç
- Malın kalitesi
- Rızık
- Tembellik
- Zenginlik

2.1. Alışveriş ile İlgili Atasözleri

Toplumun deneyimleri ve kültürel değerleriyle ilgili olan atasözleri günlük yaşamda karşılaşılan durumları ve ilişkileri de konu etmiştir. Alışverişte usul, malın kalitesi, müşteri memnuniyeti gibi konuların Gaziantep atasözlerine yansıdığı görülmektedir. Bir eşyanın veya hizmetin kalitelisini talep etmeyen veya almayan kişinin alışveriş yapmaya devam edeceği bu sebeple alışveriş mekânlarında bu özellikteki kimselerden daima bulunacağı "*Kör pazarsız olmaz (veya olmasın), pazar körsüz kalmaz*" (Aksoy 1945: 334) atasözü ile aktarılmaktadır. Alışverişte satılan malın niteliğine dair "*Mal malın p****engi*" (KK-1) atasözüyle bir işyerinde kaliteli ürünler satılırken bunların sayesinde kaliteli olmayan malların da satılacağı anlatılmaktadır. Benzer söylem barındıran "*Müşteri müşterinin p*zevengi*" (KK-2) sözüyle ise bir işyeri hakkındaki olumlu kanaatlerin ve memnuniyetlerin müşteriler tarafından dile getirilerek yayılacağı, bu durum sayesinde iş yerine yeni müşterilerin geleceğini ifade edilmektedir. Esnaf arasında sık kullanılan "*Pazar, ilk pazar*" (Aksoy, 1945: 352) atasözü alışveriş hakkındaki bir geleneği aktarmaktadır. Siftah olgusu kapsamında kullanılan bu atasözünde o gün alışverişe ilk kez gelen müşterinin ürüne biçtiğı bedelin kabul edilerek alışverişin gerçekleştirilmesine yönelik bir nasihat yer almaktadır. Aksi durumda sonraki alışverişlerde kârın yetersiz kalacağına yönelik bir kabul söz konusudur.

2.2. Borçlar ile İlgili Atasözleri

Borç, bir kişinin bir başka kişiye para, mal veya hizmetle ilgili olarak, belli bir zamana kadar taahhütte bulunarak tekrar ödemeye söz vermesidir. Türk kültüründe borç almak ve borç vermek aile, komşuluk ve arkadaşlık ilişkilerinde hassas bir mevzu olarak değerlendirilmiş ve borçla ilgili tutum ve davranışların ne olması gerektiğı sosyal normlarla belirlenmiştir. Borç, karşılıklı ilişkilerde güven ve dayanışmayı sağlayan bir fonksiyona sahiptir. Borç genellikle kişisel bir taahhüt olarak görülür. Borcun

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

ödenmesi hususunda verilen söz ciddiye alınır. Borcunu zamanında ödeyen kişi güvenilir ve dürüst olarak kabul edilirken borcunu zamanında ödemeyen kişiye karşı toplumda güven azalır. Ayrıca bir kişinin çok sık borç istemesi de itibar kaybına yol açan bir durumdur.

Günümüzde bankacılık sistemlerinin gelişmesi ve genişlemesiyle kurumlardan borç almak yaygınlaşsa da Gaziantep esnafı arasında hâlâ kişisel taahhütle borç almak yaygındır. Gaziantep'te ticaret yaşamı içerisinde borç, alacaklı ve verecekli arasında gizli kalması gereken bir konu olarak görülmüştür. Esnafın borç almaktan kaçındığı ancak gereklilik oluşmuş ve borç alınmışsa bunun bilinmesini istemediği görülmektedir. Alacaklı da bunu bildiği için taraflar bu konuda üçüncü kişilere bilgi vermemektedir. Bu hassasiyetle esnaf, borcu zamanında ödemeye özen göstermektedir. Bu durum atasözlerine, borcun yaşam üzerindeki etkisi, alacaklının ve vereceklinin borca karşı tutum ve davranışları hakkında bilgilerle yansımıştır. *“Alacakla verecek ödeştirilmez”* (Aksoy 1945: 250) atasözüyle esnaf arasında genel bir tutum aktarılmaktadır. Atasözü, bir kimseye olan borcun ödenmesi için başka kişiden gelecek olan tahsilat beklenmemelidir, anlamını karşılamaktadır. Esnaf, vereceklinin borcunu bir an önce ödemesi gerektiğine dair talebini bu atasözü ile iletmektedir. Borçlarla ilgili bir diğer atasözü olan *“Ala kargada hakkun olsun, alamazsam gözüm oysun”* (Aksoy 1945: 250) ile toplumda borcuna sadık olduğu bilinen veya zengin bir kimsede alacağı olanın kaygılanmaması gerektiğini anlatmaktadır. Ala karga ile zengin ve güvenilir kimsenin sembolize edildiği atasözü böyle kişilere borç vermekten çekinilmemesi gerektiğine dair nasihati dile getirmektedir. Borçla elde edilen varlığın kısa süre içinde kaybedileceği ve tekrar eski yaşama dönüleceği *“Borca baylık bir aylık”* (Aksoy, 1945: 271) sözü ile ifade edilmektedir. Bu atasözü borç etmekten ve bu yol ile gösteriş yapmaktan çekinmek gerektiğini anlatmaktadır. *“Borç iyi güne kalmaz”* (Aksoy, 1945: 271) sözü borçlu için bir öğüt barındırmaktadır. Bu atasözünde borcun ödenmesi için acele edilmesi gerektiği, borcu maddi açıdan daha rahat bir dönemde ödemek niyetinin sonuç vermeyeceği anlatılmaktadır. Borç almak Gaziantep esnafı için istenen bir durum değildir. *“Borçlu ölmez, benzi sararır”* (KK-1) sözüyle borç almakla insanın ölmese bile bu durumun onda çeşitli sıkıntılar oluşturacağı anlatılmaktadır. Kullanıldığı duruma göre bazen borç almamayı tavsiye eden atasözü bazen de borç almanın vereceği zararın ölüm kadar kötü olmayacağından dolayı borç alınabileceğini dile getirmektedir. Benzer şekilde borçlunun girdiği sıkıntılı durum *“Borçlunun döşeği ateşten olur”* (Aksoy, 1945: 271) atasözüyle de ifade bulunmuştur. Borçluda olumsuz duygulara sebep olan ödünç para *“Borç vermekle, düşman vurmakla/kırmakla”* (Aksoy, 1945: 272) atasözünde düşmana benzetilmiştir; Nasıl ki düşmanın verdiği zarardan kurtulmak için onu vurmaya gerekirse borcun oluşturduğu sıkıntıdan kurtulmak için de onu ödemek gerektiği bu sözle anlatılmaktadır. Borcun verecekli açısından olumlu bir işlevi *“Borç yiğidin kalesi”* (KK-1) atasözünde ifade edilmektedir. Bu atasözü alacaklı kişi, borçlunun ödeme sıkıntısı çıkarmaması için onunla iyi bir ilişki içinde olmak zorundadır anlamındadır. Yine borçlu olma durumunun insana gayret vereceği, olumlu bir duruma sebep olacağı *“Borç yiğidin kamçısı”* (KK-2) sözüyle anlatılmıştır. Bu atasözü borçlunun borcunu bir an önce ödeyebilmek için daha yoğun çalışacağı anlamındadır.

Atasözlerine borcun ödenmesinde dikkat edilmesi gereken hususlar da yansımıştır. *“El elden hükmeder”* (KK-2) sözüyle birinden borç alındığında araya başka şahısları veya araçları koymadan borcun alacaklıya teslim edilmesi gerektiği aktarılmaktadır. *“Et borca olur ama ciğer borca olmaz”* (KK-2) atasözü alacaklı ve borçlu için iki ayrı anlama gelmektedir. Atasözünün birinci anlamı; basit ve düşük değerdeki parayı ve malı borca vermek kolaydır ancak değerli olan eşya veya önemli miktardaki parayı borç vermek kolay değildir. İkinci anlamı ise; yüksek miktardaki para borca alınabilir ancak düşük bir miktarı borç istemek borçluyu da değersiz bir duruma düşürecektir.

Veresiyenin esnaf için olumsuz bir duruma sebep olacağı *“Verme malını veresiye, akar gider kara suya; baş yarılır, kol kırılır, sulh ederler yarısına”* (KK-1) sözüyle anlatılmıştır. Esnafın malını veresiye

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

verdiğinde, o paranın artık boşa gideceği, bir daha geri alınmayacağı ve birçok hoş olmayan durum, anlaşmazlık ve zarardan sonra bile sadece yarısını elde edebileceği genel bir kabul olarak atasözünde yer bulmuştur. Esnafın borcunu geri almakta yaşayabileceği zorluk “*Yoğun can alınmaz*” (KK-1) sözüyle de aktarılmıştır. Bu atasözünde borcunu ödemek imkânı olmayan vereceğinin karşısında alacaklının yapabileceği bir şey olmadığı anlatılmaktadır.

2.3. Çalışkanlık ile İlgili Atasözleri

Çalışkanlık, kişinin işine, görevine dair bağlılığının sonucunda özverili biçimde gayret göstermesi, emek harcaması anlamına gelir. Türk kültüründe kişinin sahip olması gereken önemli değerlerden biri olan çalışkanlık hem kişiyi hem de kişinin ait olduğu toplumu yüceltecek erdemlerden biri olarak görülür. Çalışkanlık sosyal hayatta toplumsal normlar tarafından da desteklenir. Tüccarlık zanaatını ele alan atasözlerine göre tüccarın sahip olması gereken özelliklerden biri de çalışkanlıktır (Çilingir, 2015: 182). Çalışkanlık konusunda söylenmiş atasözlerinde bu olgu, hem yapılan işin sorumluluklarının yerine getirilmesi hem de kişinin topluma faydalı bir birey olduğunu gösteren meziyet olarak ifade edilmiştir. Ayrıca atasözlerinde, tembellikten uzak durulması gerektiği, çalışmayla elde edileceklerin kıymeti aktarılmıştır.

Çalışkanlığın olumlu bir durum olarak aktarıldığı atasözlerinde bu meziyete sahip kimsenin eninde sonunda mükâfat elde edeceği aktarılmıştır. “*İş, adamın kalayı*” (KK-2) sözü ile çalışmanın fiziksel ve ruhsal sağlığını koruduğu hatta daha iyi hale getirdiği anlatılmaktadır. Bu atasözü toplum içinde çalışmayı takdir etmek ve çalışmaya teşvik etmek için kullanılır. “*İşini bil de işleme*” (KK-2) atasözüyle bir gün ihtiyaç duyulduğunda yapması için insanın işini iyi bilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Hem esnaf arasında hem de halk arasında yaygın kullanılan atasözlerinden “*İşleyen eşeğin boynu boncuklu olur*” (KK-1) ile işine gayret ve özen gösteren çırağın ustasının takdirini kazanacağı ve ustası tarafından mükâfatlandırılacağı anlatılmaktadır. “*Emek yerde kalmaz*” (KK-2) atasözüyle, elinden gelen gayreti gösteren kimsenin er ya da geç gayretlerinin mükâfatlandırılacağı anlatılmaktadır. Bu atasözü halk arasında “Allah emeğini yerde koymasın” duası içinde de ifade edilmektedir.

İşini layıkıyla yapan kimsenin baskı ve zorlama altında işini düzgün yapamayacağı “*At yiğidin altında aksar*” (Aksoy, 1945: 260) sözü ile anlatılmaktadır. “*Elden yiyen borkmüş, keseden yiyen çökmüş*” (Aksoy, 1945: 291) atasözünde hazır malı harcamak ve çalışmaya devam etmek arasında bir karşılaştırma yapılarak bir gelir kaynağı olan kişinin durumunun gittikçe iyileşeceği ancak hazırdan harcayan kişinin kısa sürede zorluk yaşayacağı aktarılmaktadır. Hem Gaziantep’te hem de diğer illerde yaygın bilinen ve sık kullanılan “*Güvenme varlığa, düşersin darlığa*” (KK-2) sözü ile elde var olan paraya ve mala güvenilmeyerek çalışmaya devam etmek öğütlenmektedir. Kişinin elindeki mevcut değerlere güvenerek hareket etmesinin onu zor günlere götüreceği aktarılmıştır.

2.4. Esnaf Ahlakı ile İlgili Atasözleri

Fütüvvetnâmeler iyi ve mükemmel insan olmanın gerekliliklerinin anlatıldığı eserlerdir. Türk sanatkârlarının, içinde örgütlendirildiği “Ahi kuruluğu”, ahlak kurallarını hemen hemen tüm İslam ülkelerinde bilinen fütüvvetnâmelerden almıştır. Nasirüddin Ahi Evran’ın kurduğu “Ahilik” Anadolu’da esnaf ve sanatkârlara mesleki hiyerarşiyi, mesleğin inceliklerini ve ahlak eğitimini aktaran bir teşkilat olmuş, bu sayede Anadolu esnafı Bizans sanatkârları ile yarışabilecek bir sanat yeteneğine kavuşmuştur (Çağatay, 1974: V). Bugün hâlâ Gaziantep esnafının prensipte Ahilik ilkelerine sadık olduğu görülmektedir. Usta-çırak ilişkisinde saygı, haramdan kaçınmak, işi iyi ve düzgün yapmak gibi davranış ilkeleri atasözlerine yansımıştır.

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

“*Azeysiz şakirt ustayı batırır*” (Aksoy, 1945: 261) sözünde “azeysiz” saygıda kusur eden anlamındadır, şakirt ise öğrenci, çırak demektir. Bu atasözünde ustasına gerekli saygıyı ve hürmeti göstermeyen çırağın ustasından daha ileride olduğunu göstermekten kaçınmayacağı anlatılır. Usule uygun olmayan durumlar Gaziantep halkı tarafından tenkit edilmekte böyle davranışlar sergileyen kimseler sosyal yaptırımlarla karşı karşıya kalmaktadır. “*Bartıl kapıdan girince iman tağadan çıkar*” (Aksoy, 1945: 264) atasözü usulsüz durumlar karşısında söylenmektedir. “Bartıl” sözcüğü rüşvet, “tağa” sözcüğü pencere anlamındadır. Bu atasözü statü ve konum sahibi esnafın bir defa usulsüz yolları denemesinden sonra artık ondan dürüst davranışların beklenmeyeceği anlamına gelmektedir.

Bir işi gereken inceliklere dikkat ederek yapmak esnaf kültüründe takdir gören bir davranıştır. “*Yoğun bir imiş, incelmesem yeğ imiş*” (KK-1) sözüyle ustalıklı hareket edenle etmeyen arasında bir fark görülmedikten sonra kişinin özenle hareket etmesine gerek yoktur anlamı mevcuttur. Atasözleriyle toplum arasında mesleğini layıkıyla icra edene önem ve değer verilmesi gerektiği salık verilmektedir. “*Haram para, ya binaya ya zinaya*” (KK-2) atasözüyle de doğru olmayan biçimde gelir elde etmenin olumsuz sonuçlarına dair bir çıkarım yer almaktadır. Yolsuz kazançların yine ahlaki olmayan şekillerde harcanacağı bu atasözü ile anlatılmaktadır.

2.5. Eğitim ve Mesleki Yeterlilik ile İlgili Atasözleri

Gaziantep esnafı arasında üretime dayalı mesleklerde becerilerin gelişmesi için gerekli eğitimlerin uygulamalı olarak tamamlanması söz konusudur. Çıraklık ve kalfalık eğitimleri başarıyla tamamlandığında usta olunabilmektedir. Günümüzde mesleki eğitim merkezleri tarafından verilen teorik eğitimlerle de bu süreç desteklenmekte ve usta-çırak ilişkisiyle ahlak eğitimi verilmektedir.

Gaziantep'te meslek folkloru bağlamında, bir zanaatı öğrenmenin zor olduğu üzerine söylenmiş atasözleri tespit edilmiştir. Bu atasözlerinden biri olan “*Bakmakla olsa, it kasaphı öğrenir*” (KK-1) atasözünde bir mesleği öğrenmek için pratiğin önemli olduğunu anlatılmakta, çıraklık sürecinin değerine de bir vurgu yapılmaktadır. Mesleki yeterlilik ile ilgili bir diğer atasözü olan “*Demircinin canı demirden berk gerek*” (KK-2) ile bir mesleği icra edebilmek için yeterli güç ve dayanıklılığa sahip olmak gerektiği aktarılmaktadır. İşinde başarılı olmanın bazı kişilerde olumsuz hallere sebep olacağı “*Elinden gelen başara, kötünün gözü yaşara*” (KK-1) sözü ile aktarılmaktadır. Atasözüne göre işinde ustalaşmış bir kişi her görevi başarıyla tamamlayacaktır, bu durum kötü niyetli kimselerde olumsuz duygulara yol açacaktır. “*Kaşığı herkes yapar, sapını ortaya düşürmek marifet*” (Aksoy, 1945: 326) atasözü bir işi yapan çok sayıda usta olsa da marifet, onun inceliklerini bilmek ve püf noktaları bilerek işi yapmaktır anlamına gelmektedir.

2.6. Kazanç ile İlgili Atasözleri

Emek ve kazanç, Türk kültüründe önem verilen olgulardandır. Özellikle ticaret yaşamı içerisinde bir işe emek vermek ve bunun sonucunda kazanç elde etmek toplumda takdirle karşılanmaktadır. Atasözlerinde çalışkanlık, azim, disiplin ile elde edilen kazanç olumlu şekilde ifade edilmiştir. Bununla beraber çok kazancın insana tembellik, rahatlatma ve kibir getirmemesi gerektiği, kazancın fazla olduğu dönemlerde gerekli birikimlerin yapılarak zor günlere de hazırlıklı olmak gerektiği anlatılmıştır.

Gaziantep'te hem sanayi kollarında hem de küçük ticarete aile üyeleri birlikte çalışmaktadır. Özellikle babanın yaptığı ticarete erkek çocukların da katkı sunması ile Gaziantep'te aile birlikteliğiyle yürütülen meslekler oldukça fazladır. Kan bağından doğan bir birliktelikle gelir ve başarı elde edenlere karşı kullanılan “*Ağaç, yaprağıyla gürler*” (KK-2) atasözü insanın emeğinden sonuç elde etmesi için etrafındaki kimselerin de desteğinin gerekli olduğunu anlatmaktadır. Birliktelikten doğan gücün anlatıldığı bir diğer atasözü “*Ağası yavuz olanın etbası sarhoş gezer*” (KK-1)'dir. “Etba” sözcüğü birinin

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

sözüne uyanlar, birine tabi olanlar, hizmetçi anlamlarında kullanılmaktadır. Bu atasözü iyi bir gelire ve konuma sahip kişilerin yanında çalışan kalfa ve çırakların da çalımlı bir tavırda olacağı ifade edilmektedir.

Toplumda gençken ve gelir düzeni varken elde edilen kazancın değerlendirilmesi doğru bir tutum olarak görülmektedir. Bu bağlamda söylenen “*Su akarken bardağı doldurmak*” (KK-2) atasözü bolluk zamanlarında birikim yapmanın önemini vurgularken, ileride bu fırsatın kaybolabileceğini anlatır. “*Ya işten artar ya dışten*” (KK-1) sözüne göre ise maddi gelirler, ya yoğun çaba göstererek ya da tasarruf yaparak artırılabilir. Yapılan işten iyi bir gelir elde etmek beklense de düzenli bir çalışma yaşamı ve başkalarına muhtaç olmayacak kadar gelir elde edilmesi de övülen bir durumdur. Bunu anlatan “*Kâr eden ar etmezmiş*” (KK-2) atasözünde herhangi bir iş kolu insanlar arasında kolay ve basit görülse de bunun küçümsenmemesi gerektiği, işten elde edilen kazancın insanın statüsü için değerli olduğu ifade edilmektedir.

Gaziantep, tarih boyunca ticaretin canlı olduğu bir şehir olarak bilinir. Ancak, geçmiş dönemlerde bu şehirde iş sahipleri ve ünlü tüccarlar, ekonomik krizler, yanlış alışkanlıklar ve diğer birçok sebep yüzünden servetlerini kaybetmişlerdir. Bu kayıpların ardından, bu eski zenginlerin geçmişte yaşadıkları büyük zenginlikleri hatırlayarak teselli bulmaya çalıştıkları ve geçmişe özlem duydukları sık sık anlatılır. Meseleyi özetleyen bir atasözü, “*Müflis tüccar, geçmiş defter yoklar*” (KK-1) şeklinde ifade edilir. Bu söz, eskiden büyük zenginliklere sahip olan bir tüccarın, maddi zorluklarla karşılaştığında geçmişteki güzel günlerin hatrasına sığınarak üzüntüsünü hafifletmeye çalışmasını belirtir.

2.7. Malın Kalitesi ile İlgili Atasözleri

Ahilik kültüründe her sanatkâr maişet gereği müşterisini elde tutmak için kaliteli iş yapmak ve ürünleri meslektaşlarının sattıkları fiyata satmak zorundadır (Çağatay, 1974: 80). Bir malın kalitesi ile ilgili tutum ve davranışların ne olması gerektiği, hem alıcı hem de satıcı tarafından değerlendirilmiş ve atasözlerine yansımıştır. Bu konudaki atasözlerinde; malın iyisini almak gerektiği, kötü malı alıcısının farkında olmayarak aldığı, iyi ve kaliteli ürün sunmanın satıcıya bol kazanç sağlayacağı, satıcının ürünü hakkında olumsuz söylemlerde bulunmayacağı aktarılmıştır.

Bir alışverişte kaliteli ürün almanın alıcıya ilerleyen zamanlarda bir sorun yaşatmayacağı “*Al malın iyisini, çekme kaygısını*” (KK-2) sözüyle ifade edilmektedir. Bu atasözü esnafın alışverişte müşteriye ikna etmek istediği durumlarda sık kullanılmaktadır. Kalitesiz bir ürünün de belli bir müşteri kitlesi tarafından tercih edildiği ve satıcının bu ürünü satabileceği “*Kurtlu baklavanın kör alıcısı olur*” (KK-2) atasözleriyle anlatılmaktadır. Esnafın arasındaki rekabette satılan ürünün niteliğinin belirleyici rol oynayacağı “*Ekinci ekinciye yenmez, tarla tarlayı yener*” (KK-2) sözü ile aktarılmaktadır. Bu atasözü, esnafı müşterilerini memnun etmeye yönlendirmek ve müşterinin tercihinine uygun ürün sunmaya teşvik etmek amacıyla kullanılır. Malın kalitesi gibi yapılan işin de kaliteli olması gerektiğini anlatan “*Ekmeği ekmeğe ver, bir ekmeğe de üste ver*” (KK-1) atasözünde vurgulanan nokta, bir işin uzmanına yaptırıldığında, işin kalitesi ve sonucundan memnun kalınacağı için ödenen ücretin önemsenmemesi gerektiğidir. Hatta piyasadan daha yüksek bir ücretle bile o işi yaptırmanın doğru olacağı esnaf arasında bu atasözü ile anlatılmaktadır. “*Eşeğini öğmiyen çerçi olmaz*” (Aksoy, 1945: 297) atasözünde ise satıcının, ürünün kalitesiyle ilgili olumsuz bir şey bile olsa onu saklamayı tercih edeceği anlatılarak alıcı uyarılmaktadır.

2.8. Rızık ile İlgili Atasözleri

Rızık, “*Tanrı'nın bütün yarattıklarına verdiği nimet; doygu*” dur (URL-2). Geleneksel yaşam içinde dinî kabullere göre şekillenmiş bir rızık algısının olduğu görülmektedir. İsrâ suresinde “*Rabbın rızık*

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

dilediğine bol bol verir de kısar da” buyurulmuştur (URL-3). Hadiste ise şöyle denilmiştir (Buhari, 2013: 415):

“Şüphesiz Aziz ve Celil olan Allah, rahime bir melek tevkil etti. O melek: Ey Rabb'im! Bir nutfedir. Ey Rabb'im! Bir kan pıhtısıdır. Ey Rabb'im! Bir çiğnem ettir, der. Allah onu yaratmayı hükmetmek istediği zaman melek: Erkek midir, yoksa dişi midir? Bedbaht mıdır, yoksa mes'ud mudur? Rızık nedir, ecel nedir? Sorularını sorar. Bunlar anasının karnında iken yazılır.”

Bu ifadelerle göre rızıkın kader olduğu, daha anne karnındayken tayin edildiği, kişinin ne kadar çalışırsa çalışsın nasibinden fazlasını elde edemeyeceği anlaşılmaktadır. Verilen ayet ve hadiste kaderci bir anlayış varsa da bunların çalışmayı salık veren hadis ve ayetlerle birlikte değerlendirilmesi gerektiği, Hz. Muhammed'in hayatında tembelliğin hiçbir zaman olmadığı bilinmektedir (Kaya, 2015: 105). Toplum içinde insanların, rızıklarına erişmek için çalışması gerektiği ancak sonuçların tamamen Allah'a bağlı olduğu kabul edilmektedir. Ayrıca rızık sadece maddi varlıklarla alakalı değildir; aile bağı, sevgi, saygı gibi manevi değerler de rızık olarak görülür.

Rızık konusunda söylenmiş atasözlerinde, yukarıda belirtildiği gibi kaderci bir anlayışla beraber, çalışmaktan vazgeçmemesi gerektiğine dair bir nasihat vurgusu görülmektedir. Bu bağlamda gelirini kaybeden kişinin üzülmemesi gerektiği, bir fırsatın kaybedildiği zaman başka bir fırsatın daha iyi bir şekilde ortaya çıkabileceği *“Allah gümüş kapıyı kaparsa altın kapıyı açar* (KK-3) atasözüyle kaderci bir kabulle ifade edilmiştir. *“Kısmetinde ne varsa kaşığında o çıkar”* (KK-2) atasözü de kaderci bir yaklaşımı barındırmaktadır. İnsanın ne kadar gayret ve emek verirse versin kendisine kısmet olandan fazlasını elde edemeyeceği bu atasözüyle anlatılmaktadır. Benzer bir yaklaşımı barındıran *“Kimse bilmez, kim kazana kim yiye”* (KK-3) atasözü ise insan, yaşamını sürdürebilmek ve varlıklı bir hayat yaşamak için çaba gösterse de elde ettiği gelir hiç tasavvur edilmeyecek şekilde harcanabilir ve başka kimselere nasip olabilir anlamına gelmektedir. *“Baykuşun rızık ayağına gelir; sıçramadan almaz”* (Aksoy, 1945: 265) atasözünde kaderci yaklaşımla birlikte kişinin gayretinin de gerekli olduğu vurgulanmaktadır. Atasözüne göre kişiye Allah tarafından bir rızık tayin edilmiş olsa da onu elde etmek için kişinin harekete geçmesi gerekmektedir.

Aynı iş kolu üzerine ticaret yapıyor olmak, esnaf arasında rekabete sebep olmaktadır. *“Arasa* (Gaziantep'in eski çarşısı) *baştanbaşa dükkân, herkes rızıkını yer”* (KK-1) atasözüyle, ne kadar çok iş yeri olursa olsun, insanların birbirinin geçimine zarar veremeyeceği vurgulanarak söz konusu rekabet duygusu, doğru yönetildiği takdirde esnafın bir arada başarılı bir şekilde faaliyet gösterebileceğini ifade etmektedir.

Sermaye ile rızık arasında bir ilişki kuran *“Ekinci dokuzu harcamazsa on eline geçmez”* (KK-3) atasözü esnafın bir miktar harcama yaptıktan sonra kazanç elde edebileceği ancak gelirinin masrafına göre yetersiz olduğunu anlatmaktadır. *“Kârhane bu, akmasa da damlar”* (KK-3) atasözüyle işyerinde beklenenden az da olsa, muhakkak ticarî bir faaliyet gerçekleşir ve işyeri sahibi yaptığı işlerden gelir elde edebilir anlamındadır.

“Rızık ile ilgili belirsizlik sonrasında ortaya çıkan olumsuzluk *“Her zaman çiğdem çıkmaz, bazen de küsküç kırılır”* (Aksoy, 1945: 313) sözüyle ifade bulmuştur. Bu atasözü, esnafın yaptığı işten her zaman kazanç elde edemeyeceği kimi zaman olumsuz durumların da meydana gelebileceği anlamını taşımaktadır. Atasözünün bilinen bir diğer şeklinde “küsküç” sözcüğü yerine “ökkeze” kullanılmaktadır. İşyerindeki kazançla ilgili beklenmeyen olumsuzluğu aktaran bir diğer atasözü olan *“Ekici ol da bilici olma”* (Aksoy, 1945: 289) ile hem bir iş için gerekli işlemler yapıldıktan sonra gerçekleşebilecek aksilikler öngörülemeyeceğinden sonuç hakkında bir beklentide olmamak gerektiği hem de gereken tedbirleri alıp sonuç için kaderci bir tutumda olmak gerektiği anlatılmaktadır.

2.9. Tembellik ile İlgili Atasözleri

Adres	Address
RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi	RumeliDE Journal of Language and Literature Studies
e-posta: editor@rumelide.com	e-mail: editor@rumelide.com,
tel: +90 505 7958124	phone: +90 505 7958124

Türk kùltüründe tembellik olumsuz bir tutum olarak görülmüş, çalışkanlık ve üretkenlik insanda var olması gereken erdemler olarak değerlendirilmiş ve teşvik edilmiştir. Toplumda, hiç çalışmayan veya bir iş için yeterli performansı göstermeyenler eleştirilmek, dışlanmak gibi sosyal baskıyla karşılaşmıştır. Gaziantep'te esnaf arasında sık kullanıldığı tespit edilen ve tembelliği konu edinen atasözlerinde, tembel kişilerin olumsuz hayvan imgeleriyle ifade edildiği görülmektedir.

Halk arasında maydanoz sözcüğünün yerine bahdeniz sözcüğü kullanılmaktadır. Oldukça hafif olan bu yükü taşımak kolay olsa da tembellik yapanın bundan bile kaçınacağı benzetmesi "*Eşeğin gönlüne kalsa bir bağ bahdenizi götürmez*" (KK-3) atasözü ile yapılmıştır. Esnaf arasında tembel çırakların durumunu anlatmak için kullanılan bu atasözü böyle kişilerin basit ve yorucu olmayan bir işi dahi yapmayacağını ifade etmek için kullanılır. Yine yük taşımak için kullanılan eşeğin benzetme unsuru olarak kullanıldığı "*Eşeğin her yorulduğu yere han yapılmaz*" (KK-3) atasözünüyle gayret göstermeyen çırağın talep ettiği her an istirahat edemeyeceği anlatılmaktadır. Çalışmayan kişinin kazanç elde edemeyeceğini anlatan atasözlerinden bir diğeri olan "*Yatan öküze yem yok*" (KK-3) ile bir iş için emek harcamayan kişinin kazanç sahibi olamayacağı anlatılmaktadır.

2.10. Zenginlik ve Alım Gücü ile İlgili Atasözleri

Türk toplumunda zenginlik ve mal varlığı daha çok ekonomik başarı ile ilişkilendirilmektedir. Yapılan meslekte başarılı olmak, yüksek gelire erişmek ve lüks yaşam standartlarına sahip olmak toplumda kişiye itibar kazandırmaktadır. Maddi zenginliğe ve alım gücüne sahip olmanın insana birçok konuda avantaj sağlayacağını anlatan atasözleri Gaziantep esnaf kùltüründe görülmektedir. Bunlardan biri olan "*Deve bir pula, pul olmazsa neynemeli (ne yapılabilir)*" (KK-3) atasözünde bir ürün oldukça uygun ve avantajlı fiyatta olsa dahi, alıcının bunu almak için yeterli parası yoksa bunun bir anlamının olmadığı aktarılmaktadır.

"*Mal malamatı örter*" (KK-2) ve "*Varsa eğer pulun, âlem senin kulun*" (KK-3) atasözleri ile servet sahibi olmanın toplumsal kabullere uygun olmayan davranışların göz ardı edilmesine sebep olacağı, bu sayede diğer kişileri etkilemenin mümkün olacağı anlatılmaktadır. Cinsiyetçi bir söylem içeren "*Ak akça ile ak baldıra güvenç olmaz*" (KK-1) sözüyle ise varlıklı kimselerin, zenginliklerine güvenmemesi tavsiye edilmektedir. Bu atasözünde, kadın ve para aynı kategoride değerlendirilmiş, ikisinin de elden çıkabileceği anlatılmıştır.

Sonuç

Gaziantep, yüzyıllardır ticarî faaliyetlerin aktif olduğu bir şehirdir. Bu durumun bir neticesi olarak sözlü kùltür mirası oldukça zengindir. Çalışmada Gaziantep'in sözlü kùltür ürünlerinden olan atasözleri ele alınarak bu atasözleri Gaziantep'teki esnafın meslek folklorunun bir yönünü kayıt altına almak ve korumak amacıyla incelenmiştir. Gaziantep'te esnaf folkloru kapsamında değerlendirilebilecek atasözleri oldukça fazladır. Çalışma için elde edilen atasözlerinden yalnızca meslekî yaşantı ve alışverişle ilgili olanlar seçilmiştir. Bu sözler, esnafın genel tutum ve davranışları hakkında fikir vermekte ve alışveriş esnasında yaşanan rutin durumları belgelemektedir. Ayrıca bu atasözleri, esnafın nasıl davranması gerektiğini nasihat edici bir tutumla ifade etmektedir.

Esnaf ve müşteriler arasındaki genel kabullere dayalı atasözlerinin sık kullanıldığı gözlemlenmiştir. İyiyi ve doğruyu nasihat eden atasözleri esnaf kùltürünün yeni kuşaklara taşınması bakımından önemli bir fonksiyona sahiptir. Alışveriş, borç, çalışkanlık, meslek ahlakı, rızık, kazanç ve kaliteli mal gibi birçok konuda söylenmiş atasözleri, anlamları açısından incelendiğinde esnafın gündelik yaşamı ile ilgili fikir vermektedir. Esnaf ve müşteri ilişkileri etrafında gerçekleşen hadiselerde sıklıkla tercih edilen bu

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

sözlerin uygun bağlamda az ve öz ifadeyi sağladığı, bu şekilde toplumsal iletişimi kolaylaştıran bir fonksiyona sahip olduğu görülmektedir.

İncelenen atasözleri yerel sözcüklerle ve ifade biçimleri ile müteşekkildir. Ayrıca Gaziantep'te esnafla ilgili konuları içeren atasözlerinin bazılarının kaba sözcüklerden oluştuğu görülmüştür. Gaziantep'te hem esnaf hem de halk arasında yaygın olarak kullanılan bu ifadeler, günlük hayattaki olayları veya durumları daha açık bir şekilde ifade etmeyi sağlamakta, toplum tarafından sık kullanıldığı için kabalık olarak görülmemektedir. Yapılan araştırma sonucunda, atasözlerinin sadece dilin bir parçası olmakla kalmayıp aynı zamanda esnafın kültürel yaşamındaki değerlerini ve kabullerini yansıttığı tespit edilmiştir. Yaygın kullanılan bu kalıp sözlerin, esnafın günlük yaşamındaki olaylar ve durumlar karşısında toplumsal iletişimi kolaylaştırdığı ve benimsenen kabullerin içselleştirilmesine katkıda bulunduğu gözlemlenmiştir.

Kaynakça

- Aksoy, Ö.A. (1945). *Gaziantep Ağzı II. Cilt*. İstanbul: İbrahim Horoz Basımevi.
- Aksoy, Ö.A. (1962). Atasözleri, Deyimler. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 10, 131-166. Retrieved From <https://Dergipark.Org.Tr/Tr/Pub/Belleten/Issue/38249/442229>.
- Biçici, M. (2014). "Gaziantep Milletvekilleri Ve Siyasi Faaliyetleri (1923-1950)". Doktora Tezi. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.
- Buhari, Muhammed İbn İsmail El. (2013). *Sahih-i Buhari Tercemesi-1. Cilt* (Tercüme: Mehmet Sofuoğlu). İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Çağatay, N. (1974). *Bir Türk Kurumu Olarak Ahilik*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Çilingir, Z. (2015). Türk Atasözlerinde Tüccarlık Zanaatı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 34, 173-184.
- Çobanoğlu, Ö. (2004). *Türk Dünyası Ortak Atasözleri Sözlüğü*. Ankara: Ayk Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı
- Dundes, A. (2006). Halk Kimdir (çev. Metin Ekici). *Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1*, (edt.: M. Öcal Oğuz vd.), Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Elçin, Ş. (2005). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Erdem, S. (2012). Grup Folkloru ve "Özkültür". *Millî Folklor*, 94, 41-49.
- Evliya Çelebi. (2010). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnâmesi* 9. Kitap 1. Cilt, (Haz. Seyit Ali Kahraman). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Fidan, S. (2011). Sözlü Kültür-Sözlü Tarih İlişkisi Bağlamında Niş Türküleri. *Turkish Studies*, 6/4, 139-148.
- Kaya, R. (2015). "Kelam Açısından Rızık ve Açlık Sorunu". Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.

Elektronik Kaynaklar

- URL-1: atasözü ne demek TDK Sözlük Anlamı (sozluk.gov.tr) (Erişim tarihi: 16.05.2023)
- URL-2: rızık ne demek TDK Sözlük Anlamı (sozluk.gov.tr) (Erişim tarihi: 13.05.2023).
- URL-3: İsrâ Suresi 30. Ayet Tefsiri - Diyanet İşleri Başkanlığı. (Erişim tarihi: 22.05.2023)

Sözlü Kaynaklar

- KK-1: Asım Mihçioğlu, Erkek, Serbest Meslek (Görüşme tarihi: 05.2016).
- KK-2: Arif Çeteci, Erkek, Serbest Meslek (Görüşme tarihi: 05.2016).
- KK-3: Kenan Özdal, Erkek, Bakırcı (Görüşme tarihi: 08.2016).

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi | *RumeliDE Journal of Language and Literature Studies*

e-posta: editor@rumelide.com | e-mail: editor@rumelide.com,
tel: +90 505 7958124 | phone: +90 505 7958124